

The article considers the issue of preschool children creative development in the conditions of artistic activity. Author's pedagogical technology of artistic image perception by the children is viewed in the article as well as its stages and methods of implementation. The author specifies the term „artistic image” within the matter of shaping the child's artistic creativity and learning how to create the artistic image. In the article the author defines the conceptual basis of preschool children esthetic education.

Key words: art, the process of creating art image children, stages of formation of children's creativity.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК37.013

І. М. Дичківська

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ У ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Управління інноваційними процесами розглядається сучасною наукою як важлива передумова якісних змін в системі педагогічної освіти. Виходячи з цього, основними показниками якості управління інноваційними освітніми процесами визначено: показники рівня розвитку інноваційного простору освітнього закладу, показники якості інноваційних процесів, показники якості педагогічного процесу [2; 7; 8]. Додатковими показниками ефективності управління інноваціями можуть виступати: розвиток інформаційного поля інноваційного простору освітнього закладу, рівень зовнішніх та внутрішніх комунікаційних зв'язків, ефективність моніторингових досліджень ходу та результативності інноваційних процесів. Важливого значення при цьому набувають механізми управління інноваційними процесами, а саме: забезпечення умов для інноваційної діяльності (нормативно-правове, організаційно-управлінське, соціально-психологічне); інтенсифікація інноваційних процесів через стимулювання ризику, підтримку ініціатив, створення атмосфери інноваційного середовища; забезпечення системності, організованості (етапність, процедурність) інноваційних процесів; оптимізація інформаційного обміну в інноваційних процесах. Ефективність таких механізмів визначається здатністю суб'єктів управління цілеспрямовано використовувати організаційно-розпорядницькі, організаційно-педагогічні, соціально-психологічні, фінансово-господарчі та економічні методи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених (Л. Вашенко, Л. Даниленко,

О. Мармаза, Ю. Конаржевський, Г. Кунц, В. Лазарєв, О. Моїсеєв, С. О'Доннел, С. Пехарева, М. Поташник, Р. Шаповал, О. Янко та ін.) проблема управління інноваційними процесами стала однією з пріоритетних. В їхніх працях систематизовано досвід управління інноваційними процесами, виділено цільовий аспект такого управління, визначено педагогічні умови формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу. На думку вчених, для успішного управління інноваційними процесами необхідно знати передумови їхньої ефективності, тобто чинники, які сприяють або стимулюють ефективний їх перебіг і розвиток [1; 2; 8].

Мета статті – визначити і проаналізувати умови ефективного управління інноваційними процесами в дошкільному навчальному закладі, висвітлити принципи такого управління.

Виклад основного матеріалу. Розвиток будь-якого освітньо-виховного закладу (тобто перехід його у новий якісний стан) не може здійснюватися інакше, як через освоєння нововведень, через інноваційний процес. Щоб ефективно управляти цим процесом, його необхідно зрозуміти і пізнати. А це передбачає вивчення його будови, або структури.

Будь-який процес являє собою складне динамічне утворення – систему. Остання ж поліструктурна, а тому сам інноваційний процес (як і будь-яка система) є поліструктурним [9].

М. Поташник зазначає, що інноваційний процес має складну будову, в якій виділяється така ієрархія структур:

– діяльнісна структура – являє собою сукупність таких компонентів: мотиви – мета – завдання – зміст – форми – методи – результати. Дійсно, все починається з мотивів (спонукальних причин) суб'єктів інноваційного процесу (керівника закладу, вихователів, учителів і тощо), визначення цілей нововведення, постановки завдань, розробки змісту інновації тощо. Усі названі компоненти діяльності реалізуються в певних умовах (матеріальних, фінансових, морально-психологічних, часових і тощо), які в саму структуру діяльності не входять, але за їх ігнорування інноваційний процес був би паралізованим або мав неефективний перебіг;

– суб'єктна структура включає інноваційну діяльність усіх суб'єктів розвитку освітнього закладу: педагогів, науковців, дітей, батьків, спонсорів, консультантів, експертів, працівників органів освіти і тощо. Усі учасники інноваційного процесу виконують свою функцію і роль, які співвідносяться;

– рівнева структура відображає взаємопов'язану інноваційну діяльність суб'єктів на міжнародному, державному, регіональному, районному (міському) рівнях і рівні освітньо-виховного закладу. Інноваційний процес у закладі освіти відчуває вплив (як позитивний, так і негативний) інноваційної діяльності більш високих рівнів. Щоб цей вплив був переважно позитивним, потрібна спеціальна діяльність

керівників, спрямована на узгодження змісту інновацій, інноваційної політики на кожному рівні. Крім того, управління процесом розвитку конкретного освітньо-виховного закладу вимагає розгляду його як мінімум на п'яти рівнях: індивідуальному, рівні малих груп, рівні всього закладу, районному (міському) та регіональному рівнях;

– змістова структура передбачає народження, розробку та освоєння новацій у педагогічному процесі, в управлінні освітньо-виховним закладом тощо;

– структура життєвого циклу, яка полягає в етапності: виникнення (старт) – швидкий ріст (у боротьбі з опонентами, консерваторами, скептиками) – зрілість – освоєння – дифузія (проникнення, розповсюдження) – насичення (освоєність багатьма людьми, проникнення у всі частини педагогічного й управлінського процесів) – рутинізація (мається на увазі достатньо тривале використання новації, в результаті чого для багатьох людей вона стає звичним явищем, нормою) – криза (вичерпність можливостей застосувати новацію в нових галузях, умовах) – фініш (нововведення перестає бути таким, як є, або замінюється іншим, більш ефективним, або ж поглинається більш загальною ефективною системою).

Деякі нововведення проходять ще одну стадію – іррадіацію, коли з рутинізацією нововведення не зникає як таке, а модернізується й відтворюється, нерідко ще більше впливаючи на процес розвитку освітньо-виховного закладу;

– управлінська структура – передбачає взаємодію чотирьох видів управлінських дій: планування – організація – керівництво – контроль. Як правило, інноваційний процес планується у вигляді концепції нового закладу освіти або його програми розвитку, потім організується діяльність педагогічного колективу на реалізацію цієї програми і контроль за її ходом;

– організаційна структура інноваційного процесу включає такі етапи: діагностичний, прогностичний, власне організаційний, практичний, узагальнюючий, впроваджувальний.

Структури інноваційного процесу пов'язані між собою не лише горизонтальними, а й вертикальними зв'язками; кожний компонент будь-якої структури реалізується у компонентах інших структур, оскільки вони складають систему.

На сучасному етапі в дошкільній освіті провідним напрямом є акцентування уваги на управлінні цілісним педагогічним процесом на науковій основі, розуміння всієї його складності, знання механізмів і закономірностей педагогічної взаємодії, яка сприяє виконанню головного завдання освіти – розвитку особистості (Л. Виготський, М. Данилов, В. Давидов, В. Сластьонін та ін.). Саме тому підвищення ефективності управління процесом у освітньо-виховному закладі виступає одним з пріоритетних завдань реконструювання системи дошкільної освіти.

В управлінні інноваційним педагогічним процесом у дошкільному закладі існують труднощі, які пов'язані з вирішенням низки суперечностей між:

- недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад управління педагогічним процесом і потребою дошкільної педагогічної практики в обґрунтуванні механізму його управління;
- тенденціями, що мають місце в управлінській практиці, до шаблонних дій, стереотипізації діяльності і необхідністю пошуків творчих підходів в управлінні педагогічним процесом дошкільного навчального закладу;
- необхідністю оновлення змісту педагогічного процесу і стихійним характером управлінських дій, недостатньою компетентністю керівників і педагогів в управлінні.

На нашу думку, для організації інноваційного педагогічного процесу в дошкільному закладі потрібна нова управлінська модель, яка відображає сучасний рівень наукового знання. Зміст нормативної моделі управління педагогічним процесом виступає способом пізнання механізму його управління і є невід'ємною передумовою управління педагогічним процесом в умовах його інтенсивного оновлення та режиму розвитку.

Запропонована нами нормативна модель управління інноваційним педагогічним процесом у дошкільному закладі відтворює властивості оригіналу і постачає нову інформацію про об'єкт, що досліджується. Основними вимогами до управлінської моделі, яка характеризується цілісністю, є адаптивність до соціально-економічних і педагогічних умов змінного соціуму; відкритість, що дозволяє суб'єктам управління своєчасно інтегрувати в систему нові структури.

Означена модель ґрунтується на окремих елементах управлінської діяльності, що існують в практиці управління, а також теоретичних положеннях управлінської науки. Склад моделі визначає ті позиції, дослідження яких розкриває суть управління педагогічним процесом у дошкільному закладі інноваційного типу. Провідними структурними компонентами управління педагогічного процесу виступають насамперед його учасники, а також цілі й завдання, зміст, засоби, форми, методи і результат.

Цілі педагогічного процесу та його зміст в структурі означеної моделі не залишаються сталими, вони реконструюються в зв'язку із змінами, що відбуваються у суспільстві й системі дошкільної освіти. Результат, зафіксований у педагогічній меті, на думку Л. Мітіної, виражається у змінах, які відбуваються в знаннях, уміннях, особистісних якостях, ціннісних орієнтаціях дітей, розвитку їх особистості в цілому [4]. Результат, що відображає управлінський аспект в організації педагогічного процесу, визначається режимом його розвитку.

Педагогічна взаємодія є центральною ланкою педагогічного процесу в дошкільному закладі, який будується на основі

демократичного стилю управління, забезпечує інтелектуальну, організаційну, вольову і психологічну єдність всіх його учасників.

Ефективність управління інноваційним педагогічним процесом дошкільного закладу визначається його принципами (інтеграції, комплексності, діатропічності, психологізації, генералізації, гуманізації, індивідуалізації, диференціації); функціями (аналізу, планування, організації, контролю, регулювання); методами управління (організаційно-адміністративними, соціально-педагогічними, партисипативними), які мають як наукову, так і прикладну значущість.

Запропонована управлінська модель базується на підходах до управління, які змінюють зміст традиційного поняття «керівництво», суть якого полягає в створенні єдиного розвивального простору педагогічного процесу для його учасників. Функція керівництва реалізується через колективні, групові, індивідуальні форми, при цьому керівник повинен ставити собі за мету здійснення впливу на поведінку педагогів для мотивації їх на досягнення спільної мети.

Управління педагогічним процесом здійснюється в конкретних умовах на основі системних компонентів, які визначають можливості суб'єкта і стан об'єкта управління. Ці умови включають:

- професійну компетентність керівників і педагогів;
- особистісно-зорієнтовану спрямованість педагогічного процесу, використання нових управлінських технологій, що забезпечують створення розвивального середовища для педагогів і вихованців;
- координацію управлінських дій керівників і педагогів;
- мотивованість і орієнтацію педагогічного колективу дошкільного навчального закладу на досягнення запланованого результату;
- проектування як спосіб інноваційної діяльності.

Управління інноваційними освітніми процесами здійснюється за певними принципами, що постають як норми, орієнтири діяльності.

Основні принципи управління інноваційними освітніми процесами виражають те спільне в організації управління ними, що охоплює всі їх етапи та зумовлює їх успішність і ефективність.

У педагогічній інноватиці виокремлюють принципи, що відображають конкретні закони й закономірності реалізації інноваційних процесів [4].

1. Принцип організованої інноваційної зміни станів системи освіти. Цей принцип орієнтує на необхідність свідомої діяльності під час переходу від одного стану системи освіти до іншого, досконалішого. Його застосування передбачає певну систему діяльності, яка охоплює етап підготовки до зміни стану системи освіти й етап реалізації цих змін.

Підготовка до змін у системі освіти передбачає висунення, обґрунтування головної мети запланованих змін, визначення засобів і умов, за допомогою яких цю мету буде реалізовано. Найскладнішим і найважливішим є забезпечення змін у системі освіти відповідними

засобами: новими підручниками, методичними розробками, підготовленими кадрами, необхідним матеріально-технічним устаткуванням. Принцип організованої інноваційної зміни станів системи освіти повинен бути базовим при підготовці і здійсненні різноманітних реформ і модернізацій.

2. Принцип переходу від стихійних механізмів перебігу інноваційних процесів до свідомо керованих. Реалізація цього принципу передбачає визначення і відпрацювання ефективного механізму свідомого управління зміною станів. Створення дієвого механізму повинно відбуватися у різних напрямках. Один із них пов'язаний із поєднанням процесів створення нового, його освоєння педагогами і застосування на практиці в одному навчальному закладі. Таким закладом може стати школа як керована інноваційна система.

3. Принцип інформаційної, матеріально-технічної, кадрової забезпеченості реалізації основних етапів інноваційних освітніх процесів. Він передбачає обов'язкове інформаційне, матеріальне, кадрове забезпечення інноваційних процесів на кожному з основних етапів. Наприклад, створення педагогічних нововведень вимагає відповідного його кадрового забезпечення, тобто наявності у педагогічному колективі достатнього потенціалу творчих людей, здатних виступити їх авторами. Якщо такі нововведення вже є в арсеналі педагогічної науки і практики, потрібно мати відповідну інформацію про них. У такому разі постає необхідність в адекватній матеріально-технічній базі, що забезпечує перший етап інноваційних процесів (банків інформаційних даних, комп'ютерної техніки, іншого обладнання).

4. Принцип прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі. Цей принцип враховує закон незворотної дестабілізації педагогічного інноваційного середовища, а також його цілісність та адаптаційні можливості. Інноваційне середовище без таких можливостей не могло б існувати і під натиском педагогічних інновацій було б зруйноване. У цьому сенсі опірність інноваційного середовища нововведенням, яка може набувати форми консервативних дій щодо нового, природна і навіть закономірна для збереження усталеності середовища як системи. Прийняття або неприйняття нового можна розглядати з позицій якісного стану інноваційної системи, можливості або неможливості її збереження, усталеності й здатності до саморозвитку.

Дія цього принципу спрямована на недопущення стихійних, непередбачуваних змін, що можуть значно затримати реалізацію інноваційних процесів. Тому управління ними повинно охоплювати передбачення, прогнозування змін, які можуть відбутися із вторгненням педагогічного нововведення в інноваційне середовище. Йдеться про те, як нововведення приймуть педагоги, про їх готовність до освоєння нового, чи не спровокує воно конфлікт у педагогічному колективі, як вплине на звичні зв'язки у змісті навчання й виховання тощо.

5. Принцип посилення стійкості інноваційних освітніх процесів. Суть його виявляється в тому, що при переході від стихійних процесів до керованих повинна посилюватися і стійкість інноваційних процесів, їх здатність до своєрідного самозахисту, самоадаптації. Сучасна динаміка суспільного життя спричинила збільшення кількості інноваційних процесів, які охоплюють різні ланки системи освіти, суттєвої зміни їх якості. Домінантою зміни якості інноваційних процесів є зростання їх стійкості. Це виявляється у визнанні їх невивадковості, закономірності, необхідної для освітньої системи. Унаслідок цього інноваційні процеси отримують необхідне інформаційне, матеріально-технічне і кадрове забезпечення. Змінюється і ставлення до педагогів-новаторів, зростає ступінь очікування нового в педагогіці, тобто виникає механізм необхідної реалізації нового.

6. Принцип прискорення розвитку інноваційних процесів у системі освіти. Дія цього принципу розкриває ефективність організації та механізми реалізації інноваційних процесів. Він означає прогресування інноваційних змін унаслідок їх раціональних запроваджень у практику освітніх закладів.

Усі принципи є елементами комплексної системи організації та управління інноваційними процесами у сфері навчання і виховання. Вони тісно взаємодіють між собою, що завдяки синергетичному ефекту посилює дію кожного з них.

Насамкінець слід відзначити, що управління інноваційними процесами в дошкільних навчальних закладах являє собою складну динамічну систему, основу якої складає операційно-діяльнісний підхід, а реалізація педагогічних умов управління такими закладами і дотримання відповідних принципів забезпечує ефективність їх управління.

Висновки. Дослідження й досвід інноваційної діяльності засвідчують, що основні резерви інтенсифікації та підвищення її ефективності слід шукати в удосконаленні управління. Зовнішні умови визначають рівень можливостей для здійснення інновацій. При організації інноваційних процесів необхідно забезпечувати доступність необхідної виконавцям інформації, своєчасність її надходження, її достовірність, сприятливий для професійного спілкування клімат у колективі, своєчасне виявлення і розв'язання конфліктів.

Список використаної літератури

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л. М. Ващенко. – К., 2005. – 380 с. **2. Даниленко Л. І.** Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія / Л. І. Даниленко. – К., 2004. – 358 с. **3. Дичківська І. М.** Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – 2-ге вид, доповн. – К., 2012. – 352 с. **4. Митина Л. М.** Психологія професійного розвитку учителя / Л. М. Митина. – М., 1998. – 243 с. **5. Конаржевский Ю. А.** Менеджмент и внутришкольное

управление / Ю. А. Конаржевский. – М., 1999. – 224 с. **6. Кунц Г.** Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций / Г. Кунц, С. О’Доннел. – М., 1981. – 185 с. **7. Мармаза О. І.** Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. – Х., 2004. – 240 с. **8. Моисеев А. М.** Нововведения во внутришкольном управлении / А. М. Моисеев, А. Е. Капто, А. В. Лоренсов, О. Г. Хомерики. – М., 1998. – 272 с. **9. Поташник М. М.** Управление качеством образования / М. М. Поташник. – М., 2001. – 385 с.

Дичківська І. М. Принципи управління інноваційними процесами у дошкільних навчальних закладах

У статті розглядаються принципи та структури інноваційного процесу, знання яких є необхідним для ефективного управління освітнім закладом. Запропонована нормативна модель управління інноваційними процесами в дошкільному навчальному закладі.

Ключові слова: управління, інноваційний процес, принципи управління, модель управління, дошкільний навчальний заклад.

Дычкивская И. Н. Принципы управления инновационными процессами в дошкольных учебных заведениях

В статье рассматриваются принципы и структуры инновационного процесса, знание которых необходимо для эффективного управления образовательным учреждением. Предложена нормативная модель управления инновационными процессами в дошкольном образовательном учреждении.

Ключевые слова: управление, инновационный процесс, принципы управления, модель управления, дошкольное образовательное учреждение.

Dychkivska I. M. Principles of management of innovation processes in pre-school

In the article the structures of innovational process, the knowledge of which is necessary of effective management of educational institution are consideration. There is offered the model of management of pedagogical process in the innovational model of pre-school institution.

Key words: management, innovational process, principles of management, model of management, pre-school institution.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.